

KIBRIS'TA KURULMASI DÜŞÜNÜLEN FEDERASYONUN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Soyalp TAMÇELİK*

Özet

Bu araştırmada, Kıbrıs'ta kurulması düşünülen federasyonun devlet şekli, yapısal durumu ve özellikleri ele alınmıştır. Bundan hareketle araştırmanın temel amacı, Kıbrıs'ta kurulacak federatif yapıdaki devletin fonksiyonel ve yaşayabilirlik özelliklerinin neler olduğunu göstermektir.

Bu gerçekten hareketle araştırma, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kıbrıs'ta kurulmak istenen federal devletin şekli ve özellikleri belirtilmiştir. İkinci ve son bölümde ise kurulacak devletin yapısal durumu incelenmiş ve adadaki toplumlar açısından fayda analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Kıbrıs, Federasyon, Konfederasyon, Egemenlik, Ekonomi.

THE STRUCTURAL FEATURES OF THE FEDERATION THAT IS CONSIDERED TO BE ESTABLISHED IN CYPRUS

Abstract

In this research, the state type, structural status and features of the federation that is considered to be established in Cyprus, are examined. The main purpose of the study is to show the functionality and viability of the federative state to be established in Cyprus.

From this point of view, the research consists of two main parts. In first part, the type and features of the federal state that is to be established in Cyprus. In the third and last section, the structural status of the state to be established is examined and a benefit analysis for the communities in the island, is made.

Keywords

Cyprus, Federation, Confederation, Sovereignty, Economy.

* Dr., Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğretim Elemanı. soyalp@hotmail.com

GİRİŞ

Kıbrıs'ta kurulmak istenen federal devlet, yapısal olarak dış dünyaya karşı 'tek egemen devlet' olurken, içerde de iki 'oluşturucu devletin' bir araya geldiği bir 'birlik' olacaktır. Dolayısıyla Kıbrıs'ta alt düzeydeki teşkilatlanma, *federe devletler* bünyesinde gerçekleştirilmek istenmektedir. Üst düzeydeki teşkilatlanma ise *federal devlet* adı altında ve merkezî otorite çerçevesinde oluşturulması tasarlanmıştır. Ayrıca her bir federe devlet, kendi hukukunu uygulayabilmekte ve kendi yasal düzenlemelerini yapabilmektedir. Aslında Kıbrıs'ta kurulacak federasyon tipi, yapısal açıdan nevi şahsına münhasır bir hâl alacağı ortadadır.

Ne var ki Kıbrıs'ta federatif bir birliğe dayalı çözümün, ancak birlikte olmanın yararına inanılması hâlinde gerçekleşebilecektir. Eğer tarafların birlikte olması, *kazanımlarını* geriye götüreceyse, federatif birlik formülünün bir anlamı veya yararı olmayacaktır. Aslında bu bağlamda bakıldığında federasyonlar, işbirliği, güven ve dostluk rejimleridirler. Oysa Kıbrıs'taki iki halkın millî hedefleri, örtüşmekten çok çalışmaktadırlar. Ancak her federasyonun, 'barış' getirecek diye bir kuralı olmadığı gibi, anlaşamayan etnik toplumların mutlaka 'savaşacaklar' diye herhangi bir sosyolojik veya siyasal kural da yoktur. Dolayısıyla söz konusu olan 'barış' kurmak değil, iki tarafın yeni bir şemsiye altında işbirliğinin sağlanmasıdır. Kaldı ki bu şemsiye 'federasyonla' da olabilir; 'konfederasyonla' da olabilir. Hatta hiçbir şemsiye olmadan da ayrı ayrı yaşayabilecekleri unutulmamalıdır.

1. KIBRIS'TAKİ KURULMAK İSTENEN FEDERASYONUN DEVLET ŞEKLİ

Devletler, *coğrafi* olarak ister büyük isterse küçük olsun, *nüfus* olarak ister az isterse çok olsun, *idarî* olarak ister sosyalist, kapitalist, teokratik isterse demokratik olsun, *yurttaş* olarak ister homojen isterse heterojen olsun¹, onu diğer kuruluşlardan ayıran başlıca özellik, 'egemen ve bağımsız'² olma niteliğidir. Yani dışa ve içe karşı en yüksek emretme gücüne sahip olması ve devlet kudretinin üstünde başka bir kuvvetin olmamasıdır³.

Aslında devletleri farklı ölçütlere dayanarak ayırımlara tâbi tutmak mümkündür. Ancak burada hiçbir ayırıma gitmeden, sadece iki devlet tipinden söz edilecektir. Bunlar sırası ile 'basit devletler' ve 'birleşik devletlerdir'⁴.

Basit devlet, devlet kudretinin bir birlik veya bütünlük gösterdiği devlet şeklidir⁵. Bu yönü ile *basit devlet*, ülkesinde hukuk birliğini gerçekleştirmiş bir devlettir. Yasama, yürütme ve yargı erkleri, tek merkezin üstün otoritesinin elindedir.

Federal devlet şeklindeki devletler ise biri merkezî yetkiyi elinde bulunduran otoriteden, diğeri de üye devletlerden oluşmaktadır. Merkezî devlete, *federal devlet*,

¹ Dâver, 1972: 167.

² Çelik, 1965: 258-260.

³ Çelik, 1965: 258-260; Dâver, 1972: 166.

⁴ Bundan hareketle *federal ve konfederatif devletler*, birleşik devletlerin alt kategorisi olarak değerlendirilebilirler.

⁵ Göger, 1971: 186.

üye devletlere ise *federe devletler* denilmektedir⁶. Ancak dış egemenliğe dair yetkilerin tamamı, federal devlette toplanmaktadır. Bundan dolayıdır ki, uluslararası ilişkilerde *federe devletlerin* kişiliği genellikle kaybolmaktadır. Gerçekten de federe devletin devlet niteliği, ancak iç hukuk bakımından görünmektedir.

Gerçi federal devletlerde, federe devletlerin *iç hâkimiyeti* az veya çok olabilir. Bu devletlerin anayasaları, federe devletler ile federal devletin yetkilerinin neler olduğunu göstermektedir. Ayrıca federal devletlerde, ikili meclis sistemi bir kaidedir. Bir meclis, federal devlet halkının tümünü temsil etmektedir. Diğer meclis ise federe devletlerin temsilcilerinden oluşmaktadır. Ancak federal devletlerin hukuk ve kanun birliğini sağlamamış olması da mümkündür. Bu takdirde her bir federe devletin kendi kanunları ve mahkemeleri bulunmaktadır. Ayrıca federe devletler, federal anayasaya aykırı olmamak kaydıyla kanun yapma yetkisine de sahiptirler. Aslında Amerika Birleşik Devletleri, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Almanya Federal Cumhuriyeti ve İsviçre⁷ gibi devletler, en önde gelen federal devletlerdir.

Bu yönü ile devletler, sosyal yönden az veya çok entegrasyona sahip olabilecekleri gibi, şekil bakımından da basit (üniter) veya bileşik (konfederasyon, federasyon vb.) devlet şeklini de alabilirler⁸. Aslında devletler hukuku açısından devletler, *'bütün yönleri ile yetkili'* ve *'yetkileri sınırlı devletler'*⁹ olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Ancak bu iki kategori dışında, *devlet sayılmayan* veya *özel statü altında*¹⁰ bulunan topluluklar ve teşekküller de vardır.

Hâl bu merkezde iken devletler umumî hukuka göre siyasî ve tarihî temellere dayanan federatif sistemler, iki şekilde görülürler. Bunlardan birincisi *konfederasyona*, ikincisi de *federasyona* dayanan devlet tipleridirler¹¹. Aslında uluslararası hukuka göre bu iki devlet tipinin özellikleri arasında *benzerlikler* olduğu gibi, *farklılıklar* da vardır. Özellikle Kıbrıs'ta, Türk tarafının önerisi, federasyondan çok konfederasyona yakındır. Çünkü konfederasyon önerisi, iki toplumlu bir adanın federal bir çatı altında birleşmesi için atılan ilk adım olarak görülmektedir. Türk tarafının Rumlara yaptığı konfederasyon önerisi, kamuoyunu bir anlamda federasyon ve konfederasyon arasında hukukî açıdan bir farklılık olup olmadığı yönünde değerlendirme yapmaya itmiştir. Bu itibarla devletler hukukuna göre federal devlet ile konfederal devlet arasındaki *benzerlik* ve *farklılıklar* şu şekilde ifade edilebilir.

Her şeyden önce devlet, yapısal karakterine göre şekil almaktadır. Kimi devletler, siyasal iktidar, uluslararası hukuk ve iç hukuk açısından tek bir kimlik göstermektedirler. Dolayısıyla bu tür devletlere *üniter yapılı devlet*, *tekil devlet* ya da

⁶ Göğer, 1971: 187.

⁷ Göğer, 1971: 187.

⁸ Çelik, 1965: 283-285.

⁹ Meray, 1960: 125-129.

¹⁰ Özel statü konusu, bu makalenin amacı dışında olduğu için ele alınmamıştır.

¹¹ Eroğlu, 1975: 250.

basit devlet denilmektedir¹². Aslında bunların siyaset merkezi tektir ve siyasal iktidar, tek kaynaktan beslenmektedir. Yasama, yürütme ve yargı erklerinden, bir tek *merkezî otorite*¹³ sorumludur. Bir başka deyişle vatandaşı, emre itaat etmeye zorlayacak otorite, bir tek odaktan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden merkezî otorite, dışta ve içte gerçek ve tek yetkilidir. Bugün mevcut olan devletlerin büyük bir çoğunluğu, bu türe örnek olmakla birlikte, bunlardan bir tanesi de KKTC'dir. Aslında KKTC'nin bu türe bir örnek olması, Kıbrıs'ta hâlen sürmekte olan toplumlararası görüşmelerde yeni bir devletin kurulmasını engellemektedir. Çünkü adanın sosyal, siyasal ve tarihî gerçekleri, bu tür bir devletin kurulmasına veya yaşamasına izin vermemektedir.

Buna karşın *bileşik devlet* ya da *karma yapılı devlet* dendiği zaman siyasal yapıların sıkı ya da gevşek bağlarla bir bütün teşkil edecek şekilde bir araya gelmiş, iki veya daha fazla devletten oluşan organizasyonlar olduğu unutulmamalıdır¹⁴. Bu tür devletlerde *yetki* yapısı, organizasyonu ve yerel organlarla merkezî organlar arasındaki nisbî dağılımı, farklılıklar göstermektedir. Bazı devletlerde *yetkinin* büyük bölümü merkezî organlarda toplanırken, bazılarında yerel organlar daha fazla yetkilendirilmişlerdir. Merkezî ve yerel organlar arasındaki bu yetki dağılımı, aslında uluslararası hukuk açısından önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Aslında bunlar, uluslararası kişilik, uluslararası sorumluluk ve bağımsızlık yönünden oluşabilecek sorunlardır¹⁵. Birden fazla devletin bir araya gelmesinden dolayı bu tür devletler içinde hukuk birliği olmadığı gibi devlet teşkilâtında da bir birlikten söz etmek mümkün değildir. Bu tip devletlere örnek olarak *şahsî birlik*, *hakiki birlik*, *federal devlet* veya *devletler konfederasyonu*¹⁶ şeklinde tanımlamak daha gerçekçidir. Lakin günümüzde *şahsî birliğe*, *hakiki birliğe* veya *devletler konfederasyonuna* somut bir örnek göstermek mümkün değildir. Ancak federal devlet türü, özellikle güçlü devletler arasında göze çarpmaktadır.

Federal devlet, dışa karşı tek bir devlet gibi hareket eden, iki veya daha fazla devletten oluşan bir birliktir. Her şeyden önce federal devlet bir anayasa ile kurulmaktadır. Kendi öz organları ve egemenliği vardır. Bu yönü ile federal devleti oluşturan devletler, '*federe devletler*'¹⁷ olarak adlandırılmaktadırlar. Aslında federal devlet, devlet yapısının iki değişik düzeyde teşkilâtlanmasından başka bir şey değildir. Bu tür devletlerdeki *alt düzeydeki teşkilâtlanma*, federe devletler düzeyinde gerçekleştirilmektedir. *Üst düzeydeki teşkilâtlanma* ise federal devlet adı altında birkaç federe devletten oluşan merkezî otorite çerçevesinde oluşmaktadır. Genelde federal devleti oluşturan federe devletler, devletin uluslararası kişiliğini temsil etmek, uluslararası sorumluluğa sahip olmak ve diğer devletlerle diplomatik

¹² Baykal, 1998: 7.

¹³ Baykal, 1998: 7.

¹⁴ Baykal, 1998: 7.

¹⁵ Baykal, 1998: 7.

¹⁶ Baykal, 1998: 7.

¹⁷ Baykal, 1998: 7.

ilişkiler kurmak gibi dış yetkilerini federal devlete devretmiş olduklarından, bunların uluslararası kişilikleri ya *yoktur* ya da federal anayasa ile oldukça *sınırlanmışlardır*¹⁸. Bu çerçevede, özellikle de uluslararası düzeyde hukuksal işlemleri yapma yetkisi, ilke olarak federal devlete verilmiştir. Bununla birlikte federal anayasaların bazılarında, federe devletlerin *ticarî ve kültürel anlaşma* yapma yetkisinin verildiği de görülmüştür. Gerçi federal devletlerin diplomatik ilişkiler kurmasıyla ilgili ilke, bu yetkinin genel manada federal devlete ait bulunduğu yönündedir. Ancak federe devletlerin, federal devletin denetim ve gözetimi altında, bu tür ilişkiler kurabilmesine imkân tanıyan devletler de vardır. Dolayısıyla uluslararası davalara taraf olabilmek, federal devletin genel yetkileri arasında sayılabilir. Ancak iç hukuk bakımından bunların devlet vasfı, nispeten muhafaza edilmektedir. Yani her bir federe devlet, kendi hukukunu uygulayabilmekte ve kendi yasal düzenlemelerini yapabilmektedir. Bununla birlikte vatandaşlar, hem federal devletin, hem de federe devletin koymuş olduğu kurallara uymak zorundadırlar. Hâl böyle olunca hukuk kurallarını uygulama işinde '*zorlayabilme gücü*'¹⁹ federal devlete aittir. Aslında federatif yapıya yönelen tehlikeye karşı federal devletin zorlama araçları her zaman için işlemeye açıktır. Zaten bütün federal devletlerde, federal anayasanın üstünlüğünü gözetmek, zorunlu bir hukuk kuralıdır. Federasyonda, iktidarla ilgili anayasal düzen, federal hükûmet (merkezî hükûmeti) ile çeşitli mahallî hükûmetler²⁰ (federe devletlerin hükûmetleri) arasında bölüştürülmüştür. Bir başka deyişle federal devletin üyesi olan federe devletler, yetkilerini anayasadan alırlarken, devletin kuruluşunu da anayasaya dayandırmaktadırlar. Böylece her bir federe devletin, kurucu anlaşmalara ve federal anayasaya atfen ayrı bir anayasası olur. Pek tabî ki bu anayasa, federal devletin anayasasına aykırı olamaz²¹. Bu yüzden federal devlet, merkezî otoriteyi temsil ettiğinden, aynı zamanda üye devletlere nazaran üstün yetkilerle de mücehhezdir. Dolayısıyla federal devletin kanunu, üye devletin kanunundan üstündür. Hâl böyle olunca Kıbrıs'ta kurulacak federal devletin yapısal özelliği arasında bu tür bir üstünlüğün olması doğaldır.

2. KIBRIS'TA KURULMAK İSTENEN FEDERASYONUN YAPISAL DURUMU

2.1. Kıbrıs'ta Kurulması Düşünülen Federasyonun Tanımı

Esasında '*federalizmin*' tek ve herkesçe benimsenmiş gerçek bir tanımı yoktur²². Bunun başlıca sebebi federalizmin daha çok felsefî açıdan değerlendirilmesi, diğer

¹⁸ Baykal, 1998: 7.

¹⁹ Baykal, 1998: 7.

²⁰ Eğitim, kültür, din işleri, kooperatçilik, belediyeler, spor ve sosyal faaliyetler ve örgütler, evlenme ve ayrılma gibi toplumsal meseleler, otonom durumundaki federe devlet yönetimlerine bırakılmaktadırlar. Genelde bu yönetimlerin medenî işler için mahkeme kurma ve yukarıdaki amaçlar için vergi koyma ve toplama gibi hakları da vardır. Bunun için bkz... *Kıbrıs Anlaşmazlığı Kronolojisi 1878-1978*, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yayınları, Lefkoşa, 1978, s. 7.

²¹ Eroğlu, 1975: 252.

²² Prélôt, 1961: 233.

yandan ise 20. yüzyılda farklı federasyonların kurulmuş olmasıdır. Zaman zaman bazı değişiklikler göstermiş olmasına rağmen federalizmi savunan bir grup²³, federal rejimi kendi görüşlerine uygun olması açısından benimsemişlerdir.²⁴ Klasi-leşmiş olan diğer grup²⁵ ise farkları²⁶ bir potada eritme gayesiyle oluşturdukları- na inanmaktadırlar. Dolayısıyla bu tür algılama, federasyonun tek bir anlamda tanımlanmasına imkân vermemektedir.

Ancak federasyon deyiminin, '*federe devletler*' topluluğu yerine, '*devlet benzeri*' veya '*yetkili devlet*' sayılmasını engelleyecek derecede kısıtlanmış kuruluşlar topluluğu olduğu bilinmektedir²⁷. Kaldı ki federe devletlerin belli bir federasyon içinde toplanması ve '*Birleşik Devlet*' tipi adı altında birleşmesi (ABD gibi) bazı farklılıkları ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs'ta kurulacak federasyon tipi, iki örnek arasında gidip geleceği ve yapısal açıdan nevi şahsına münhasır bir hâl alacağı ortadadır.

2.2. Kıbrıs'ta Kurulmak İstenen Federasyonun Kuruluş Nedenleri

Gerçek şu ki, her federasyonun kuruluşuna, bazı tarihî vakıalar ve olgular neden olmaktadır. Dolayısıyla bu nedenler, federasyonun yapısında daima etkili olmuşlardır. Gerçi bahis konusu nedenler, her federasyonda aynı nitelikte değildirler. Aslında günümüzdeki federasyonların pek çoğunun kökeninde '*sömürgecilikten*' gelen kalıntılara rastlamak mümkündür. İşte Kıbrıs meselesinde de sömürgeciliğe dayanan '*Enosis*' olgusu, bunlardan birisidir. O hâlde kurulması düşünülen federasyonun bu etkiyi kesin olarak bertaraf etmesi temel amaç olmalıdır.

Örneğin Fransa ve ABD'nin tarihinde, yaygın bir iç çekişme yaşanmış ve bugünkü devlet şekli ortaya çıkmıştır. Fakat her iki ülkenin yaşadığı ihtilâl dönemi, aynı sonucu vermiş değildir. Kaldı ki Fransa'da anti-federalist akımlar başarı kazanmış ve federasyon, bu yönü ile '*parçalayıcı*'²⁸ sayılmıştır. Hâlbuki Amerika'da federasyon '*birleştirici*'²⁹ olmuştur. Aslında bu farkın nedeni, tek millet ile milletler topluluğu vakiasına dayanıyor olmasından kaynaklanmaktadır. O hâlde Kıbrıs'ta kurulmak istenen federasyonun, tarihî gerçeklere daha uygun olduğu söylenebilir. Zaten bir devletin federe devletlere bölünüşü, ilk defa Kıbrıs'ta meydana gelmiş değildir. Aslında bu tür bölünmelerin ortak bir nedeni vardır. Bu ortak nedenin özelliği ise şudur: Ne zaman ki bir devlet, vatandaşları veya oluşturucu toplumlar arasındaki farkı görürse, işte o zaman bölünme koşulları ortaya çıkmış demektir. Kaldı ki bu durum, 1963-1975 yılları arasında Kıbrıs'ta da belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Lakin bugün Kıbrıs'ta kurulmak istenen federasyonda, yapısal an-

²³ Meksika, Brezilya, Avusturya, Pakistan vd.

²⁴ Federal Almanya gibi.

²⁵ İsviçre, Kanada, Avustralya gibi.

²⁶ Kıbrıs Sorunu, 1975: 6.

²⁷ Prélot, 1961: 244.

²⁸ Kıbrıs Sorunu, 1975: 7.

²⁹ Kıbrıs Sorunu, 1975: 7.

lamda ciddi bir sıkıntı vardır. Her şeyden önce otoritesi tanınan iki ünitenin, kendi hür iradeleri ile federal yapılı bir devlete dönüşmesi gerekmektedir. Ancak ilgili taraflar, Kıbrıslı Türklerin kurduğu otoritenin *tanınmaması* için elinden gelen her şeyi yapmaktadırlar.

2.3. Kıbrıs'ta Kurulmak İstenen Federasyonun Faydası

Her şeyden önce Kıbrıs'ta kurulmak istenen federasyonun sağlayacağı ilk fayda, toplumlara "*kendi kendini yönetme hakkının*" tanınmış olmasıdır. Aslında bunun gerçek anlamı şudur: Her topluma, kendini ilgilendiren kararı, yine kendisinin alması hakkının tanınmasıdır. Ne var ki bu hak, her iki taraf için de hâlen yürürlükte olan bir şeydir. Bu yönüyle dikkate alındığında kurulmak istenen federasyon, her iki tarafa da ekstradan haklar verecek değildir.

Aslında Kıbrıs'ta federasyonu savunanların beklentilerine göre federasyon *hoşgörü, demokrasi, özgürlük, süreklilik, gelişim ve etkinlik* sağlayacaktır³⁰. Eğer bu federasyonda toplumların ayrılığı perspektifine yoğunlaşırsa, yukarıda ifade edilen bütün bu değerlerin ada sathına yayılması mümkün olacaktır. Zaten Kıbrıs'taki gibi millî şuurunu yitirmemiş toplumların '*federasyona*' rıza göstermeleri, siyasî, hukukî ve iktisadî zorunluluktan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak adadaki her iki toplum için de esas kural, '*kendi kendini yönetme hakkının*' sınırlandırılmamasıdır. Bu yüzden Kıbrıs'taki federasyonun devamı, kabul edilen yetki sınırlarının açıkça ve içtenlikle saptanmış olmasına bağlıdır. Bu yönü ile Kıbrıs'ta belli bir federalizm geleneğinin yerleşebilmesi için federal devletin kuruluşunda *maddî ve kurucu unsurların* belirgin ve noksansız bir şekilde kayda alınmasına bağlıdır. Zaten 1959 Kıbrıs antlaşmaları, iki toplumun birleştirilmesi esasına göre oluşturulduğu herkesçe bilinmektedir³¹. O günkü şartlarda bile '*Türk azınlığı*' kelimesi reddedilerek, '*Kıbrıs Türk Toplumunu*' kabul edildiğine göre '*federasyon*' istemek, Kıbrıs Türk halkının temel hakkıdır. Fakat aynı zamanda bu bir feragattir. Çünkü Kıbrıslı Türkler için bu feragatin karşılığı ve teminatı, bu defa pek sağlam esaslara ve müeyyideli taahhütlere bağlanması gerekeceği ortadadır.

Bunun dışındaki bir diğer sorun, federe devletlerin eşit statüde olmasıdır. Zira bir bütünden, iki ayrı egemen devletin kurulmasına dair emsal yok değildir. Örneğin 1905 Karlstad Antlaşması ile İsveç-Norveç'in, 1867'de Avusturya-Macaristan'ın³², 1994'te Çekoslovakya'nın ve 2008'de Kosova'nın ayrılması buna örnek gösterilebilir.

Dolayısıyla devlet şekli sadece fert-devlet ilişkisi olarak ele alınmamalıdır. Bu, aynı zamanda '*konjonktürel*' bir meselesidir. Ancak şu da göz gönünde bulundurulmalıdır ki, hiçbir toplum, kendi gelişimi için yetersiz veya zararlı bir ortamda

³⁰ Tamçelik, 2008: 139-146.

³¹ Armaoğlu, 1963: 551.

³² Kıbrıs Sorunu, 1975: 6.

yaşamaya mecbur edilemez. Dolayısıyla tarafların, Kıbrıs'ta federasyon kurmasının bir yararı da bu olduğu söylenebilir.

Bunun dışında Kıbrıs'ta iradî olarak federal bir devletin kurulması ciddi bir başarı konusudur. O hâlde Kıbrıs'ta kurulması düşünülen bu devletin '*iktisadî bütünlüğü*' mutlaka sağlanmalıdır³³. Aksi takdirde bu devletin yaşama şansı ortadan kalkacaktır. Aslında '*siyasal federasyonun kriterleri*' oldukça farklı olduğundan, federasyon ortakları, bu konuda en makul ve en haklı sebeplere dayanarak federasyonun '*ekonomik düzenini*' araştırmak zorundadırlar. Çünkü birçok kişinin iddiasına göre Kıbrıs'ta federasyon, büyük bir ekonomik gelişmeye imkân sağlayacaktır. Hâlbuki bunun böyle olabilmesi için federal devletin olduğu kadar federe devletlerin de '*ekonomik şartlarının*' düzeltilmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle Kıbrıs'ta federe devletlerden birinin, diğerini sömürmesine dayanan belli bir '*düzen*' veya buna '*dönüştürülen bir yapı*' kurulur ise federasyonun başarıya ulaşması imkânsızdır.

Diğer yandan federe devletlerin '*ortak ihtiyaçlarının*' neler olduğu araştırılırken veya bunlar için lüzumlu kaynaklar saptanırken, çok dikkatli olunması gerekecektir. Çünkü ortak ihtiyaçların federal bütçenin tek kaleminden karşılanması, sayıca az olan Türk toplumu için haksızlığa neden olabilecektir³⁴.

Aslında Kıbrıs'ta kurulmak istenen federal devletin varlığı, bağımsızlığının devamı için büyük katkı sağlayacaktır. Çünkü gerçekleştirilecek hukuk sistemi ile Federal Kıbrıs Devleti, '*kanunların şahsiliği*' ilkesinden, '*kanunların mülkiliği*'³⁵ ilkesine geçecektir. Böylece ülke vatandaşları etnik ve dinî özelliklerine göre değil, yeni benimsenen kanunlara göre işlem görecektir. Aslında bu uygulama, hukuk ve yargı birliğinin ülke barışının da bir ifadesi olması açısından önem taşımaktadır.

Dolayısıyla bütün bunlar Kıbrıs'ta federatif bir birliğin, ancak *birlikte* olmanın yararına inanılması ile gerçekleştirilebileceğini ortaya koymaktadır³⁶. Eğer tarafların birinde, *birlikte* olmanın getirdiği kazanımlarda geriye gidiş varsa, pek tabii ki federatif birliğin herhangi bir *anlamı* veya *yararı* olmayacaktır. Bu yönü ile federatif birlik modellerinin başarısı, ancak ortak olan tarafların kazanımlarının daha ileriye götürülmesiyle mümkün olacaktır³⁷. Aksi takdirde başarıya ulaşması imkân dahilinde değildir.

2.4. Kıbrıs'ta Kurulması Düşünülen Federasyonun Yaşanabilirlik Özelliği

Federasyon kavramının biri klasik, diğeri de modern olmak üzere iki teoriden oluştuğu, birinci anlayışa göre federasyonun ancak konfederasyonla karşı-

³³ Young, 1941: 68.

³⁴ Olgun, 1975: 54.

³⁵ Akyol, 1996: 176.

³⁶ Özgür, 1992: 219-220.

³⁷ Özer-Cankat-Göksan, 2003: 32.

ilaştırmak suretiyle izah edilebileceği³⁸ ifade etmektedir. Bir başka deyişle konfederasyonun uluslararası hukuk tasarrufu ile gerçekleşebileceği, buna karşın federasyonun ise onu kuran antlaşmaya ait bir anayasa veya iç hukuk tasarrufu ile olabileceği yönündedir³⁹. Bunun dışında konfederasyonlarda üye devletlerden her biri egemenliğini ve bağımsızlığını muhafaza ettiği sürece⁴⁰, ikinci görüşe göre ise federasyonlarda bağımsızlığın federal devlette bulunduğu müddetçe sürmesidir.

Modern doktrinde ise bu ölçütlerin konfederasyon-federasyon farkını ortaya koyamadığı, antlaşma veya anayasa ile kuruluşun kesin bir fark yaratmadığı, hatta bununla ilgili bir örnek verilecek olursa Kuzey Almanya Konfederasyonunun bir *antlaşma* ile değil⁴¹, 1867 *Anayasası* ile kurulduğu bilinmektedir. O hâlde bununla, kuruluş metnine göre herhangi bir ayırma gidilmesi mümkün değildir⁴². Aslında modern anlayış, dış ilişkilerde ve uluslararası yetkilerin kullanılış tarzında bulunmaktadır. Dolayısıyla uluslararası yetkiler doğrudan doğruya ve münhasıran üye devletlerin her biri tarafından kullanılabiliriyorsa *konfederasyon*, bu çeşit yetkileri kullanma inhisarı merkezî devlette ise *federasyon* söz konusudur⁴³. Aslında böyle bir durumda konfederasyonun iki önemli niteliği ortaya çıkmaktadır: *Birincisi* hukukî bakımdan üstün bir devletin var olmaması; *ikincisinde* ise uluslararası hukuka uygun bir teşkilatlanma yapısına sahip olmasıdır⁴⁴.

Kıbrıs'ta kurulması düşünülen konfederasyon ile federasyon arasındaki farklardan birisi de '*çekilme hakkı*' üzerinde toplanmasıdır. Konfederasyonlarda '*ahdî bir antlaşma*' söz konusuysen, federasyonlarda daha çok '*federal bir anayasa*' mevzu bahisdir. Bu yönüyle federasyonlarda, '*çekilme hakkından*'⁴⁵ feragat edilmesi şarttır. Gerçi bu konu, '*federal anayasanın değiştirilmesi*' usulünün saptanmasında da ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ilgili anayasanın değiştirilmesinde *nüfus oranı* değil, *devlet birimlerinin* esas tutularak değiştirilmesi, federasyon anlayışının doğal bir sonucudur.

Aslında kurulmak istenen Federal Kıbrıs Devleti, bağımsız bir devlet olarak düşünülecekse, 1960 Anayasasından farklı olarak, federal anayasaya getirilecek değişiklikler, her iki federe devletin ve garantör devletlerin serbest iradesiyle uzlaşmasına bırakılmalıdır. Aksi hâlde Kıbrıs'ta çatışmanın ve gerginliğin önlenmesi mümkün olmayacaktır.

Bunun dışında federal anayasanın '*resmî yorumunu*' yapacak organın kuruluşunda da dikkatli olunması gerekecektir. Bu açıdan '*Federal Anayasa Mahkemesi*'nin kuruluşunda önemli sorunlarla karşı karşıya kalınacaktır.

³⁸ Çelik, 1965: 24.

³⁹ Sarıca-Teziç-Eskiyurt, 1975: 228; Fur-Devrin, 1942: 64.

⁴⁰ Anzilotti, 1946: 142.

⁴¹ Çelik, 1965: 246.

⁴² Kıbrıs Sorunu, 1975: 13.

⁴³ Çelik, 1965: 246.

⁴⁴ Sarıca-Teziç-Eskiyurt, 1975: 228.

⁴⁵ Kıbrıs Sorunu, 1975: 13.

Aslında dünyadaki bütün federasyonlara bakıldığında, anayasalarında daima şu iki özellik mevcuttur. O da federe devletlerin *eşit temsil edilmesi* ve *eşit muamele* görmesidir. İşte bu, federasyonun başarıya ulaşmış olmasının birinci kaidesidir.

Doğrusu bu tür yapılarda, federe devletler, federasyonun birer '*organı*' değil, aksine birer '*kurucusudurlar*'. Bu yönü ile Kıbrıs'ta federasyona razı olmak, bir üst otoriteyi tanımak anlamına gelecektir. Aslında bu kabul, ancak '*ortak bir otorite*' olursa belli bir anlam ve yaptırım kazanabilirdi. Aksi hâlde Kıbrıs'ta kurulacak federasyonun, herhangi bir '*barış belgesinin*' olmayacağı gayet açıktır. Gerçek şu ki, herhangi bir federasyonun yaşayabilmesi için federe devletlerin temelden ayrı kuruluşlar hâlinde olmamasına bağlıdır. Örneğin federe devletlerden biri '*sosyal hukuk devleti*', diğeri de bunun tam tersi olsa, federal bir ortamda birleşmeleri mümkün değildir. O hâlde Kıbrıs'ta da federal anayasanın, federe devletlerin ilkelere baştan belirlemiş, saptamış, hatta tayin etmiş olması gereklidir⁴⁶. Zaten bu sayede Kıbrıs'taki federe devletler, federal bir ortamda birleşebilirler. Örneğin Kıbrıs'ta kurulacak bir federal anayasada, federe devlet biçimlerinin '*demokratik cumhuriyet*' olması, evrensel insan hakları anlayışına dayanması gibi ilkeler, federe devletleri kesin olarak bağlayacağından bu ilkelerin yer alması gerekecektir.

Buna karşın Kıbrıs'ta federe devletlerin *tam bir benzerlik* göstermesi gibi bir zorunluluk da yoktur. Ancak birbirine taban tabana zıt veya ilkelerinde tamamen ayrı düşmüş devletlerin bir federasyonda birleştikleri de görülmemiştir.

Aslında her yerde olduğu gibi Kıbrıs'ta da federe devletler, anayasalarını kendileri yapmalıdırlar. Çünkü üst kuruluşların veya dış baskıların sonucunda kabul edilen anayasalarla kurulan federal devletler, tam bir federal devlet olmazlar. Buna ciddi bir örnek vermek gerekirse, 1871'de Alsace-Lorraine'nin⁴⁷ Alman İmparatorluğu'ndaki durumudur. Dolayısıyla bir yandan kendi anayasalarını yapma yetkilerinin federe devletlere ait oluşu ve diğer yandan federal anayasaya ters düşmemek zorunluluğu karşısında, '*Federal Kıbrıs Anayasası'nun*' hazırlanması sırasında, nelerin taahhüt edildiğinin belirtmesi şarttır.

Bununla birlikte Kıbrıs'ta federasyonunun *sürelili* olup olmayacağı, ciddi bir tartışma konusudur. Genellikle federasyonları saptayan belgelerde '*süre*'⁴⁸ bulunmamaktadır. Ne var ki sadece Amerikan ve Alman anayasalarında '*süresizlikten*'⁴⁹ söz edilebilmektedir. Esasında federasyonlar, '*koşullu anlaşma*'⁵⁰ niteliğindedirler. Dolayısıyla Kıbrıs'ta da olması kuvvetle muhtemeldir ki, bu, federal anayasayı ihlâl etmemek koşuluyla, '*zımni süreyi*'⁵¹ ifade edeceği ortadadır.

Aslında genel olarak federasyonlar, millî hedefleri birbirine yakın olan veya çakışan halklar arasında kurulmaktadır. Çünkü federasyonlar *işbirliği*, *güven* ve

⁴⁶ Sarıca-Teziç-Eskiyurt, 1975: 243.

⁴⁷ Kıbrıs Sorunu, 1975: 16.

⁴⁸ Kıbrıs Sorunu, 1975: 16.

⁴⁹ Kıbrıs Sorunu, 1975: 16.

⁵⁰ Kıbrıs Sorunu, 1975: 16.

⁵¹ Kıbrıs Sorunu, 1975: 16.

dostluk rejimleridirler⁵². Oysa Kıbrıs'taki iki halkın millî hedefleri, örtüşmekten çok birbirleriyle çatışmaktadırlar. Zira aralarında uzun bir zamandır toplumlararası çatışma mevcuttur. Hatta toplumsal travmalar, güncelliğini hâlen daha korumaktadırlar.

O zaman *Kıbrıs'ta federasyon nasıl kurulacaktır veya kurulsa bile millî hedefleri birbirleriyle uyumlu hâle getirilmeden nasıl yaşayacaktır?* sorusu, akılları hep kurcalamaktadır. İşte bu kaotik durum, Kıbrıs'ta hiç belli değildir.

Ne var ki, aralarında sorun olan ülkeler, barış içinde yaşayabilecekleri gibi, federal bir ortaklık kurma konusunda anlaşmayan ülkeler de *yan yana* ve *iyi komşuluk* ilişkisi içinde yaşayabilirler. Aslında bunun aksi de söz konusudur. Önceleri çeşitli etkenler sonucu federal bir çatı altında yaşamayan ve uzun yıllar bu tür bir çatı altında bulunan halklar, yıllar sonra çatışıp birbirlerinden ayrılabilirler. Tıpkı Kosova örneğinde olduğu gibi...

Kısacası her federasyonun, '*barış*'⁵³ getirecek diye bir kuralı olmadığı gibi, federasyon kurmakta anlaşmayan halklar da mutlaka '*savaşacaklar*' diye sosyolojik veya siyasal bir kural da yoktur. Dolayısıyla Kıbrıs'ta söz konusu olan '*barış*' kurmak değil, iki tarafın da yeni bir şemsiye altında işbirliğinin sağlanmasıdır. Bir başka deyişle bu şemsiye, '*federasyonla*' da kurulabilir; '*konfederasyonla*' da olabilir... Fakat hiçbir şekilde şemsiye olmadan da ayrı ayrı yaşayabilecekleri unutulmamalıdır. Tıpkı bugün Kıbrıs'ta yaşandığı gibi...

SONUÇ

Kıbrıs'ta önemli olan mevcut iki tarafın, *barış* ve *güven* ortamı içinde ve halkların *refahına* yönelik işbirliğinin yapılmasıdır. Dolayısıyla Butros Gali'nin 1992'de ve Kofi Annan'ın 2002'de geliştirdiği öneriler kapsamında, Kıbrıs'ta federasyona dayalı bir çözüme yaklaşıldığı izlenimi doğmuştur. Fakat '*iki kesimli ve iki toplumlu federasyon*' denildiği zaman iki tarafın da bundan farklı şeyler anladığı ortadadır.

Rum tarafı bundan, *adayı fiilen ikiye bölmeyecek iki kesimli* bir federasyonu, Türk tarafı ise *iki ayrı devletten oluşacak* bir federasyonu algılamaktadır⁵⁴.

Aslında bu konuyla ilgili olarak gerek *Gali Fikirler Dizisi*'nde, gerekse *Annan Plânı*'nda bir hayli tartışma olmuştur. Türk tarafı, bazı itirazları olsa da bu plânları kabul etmiş, Rum tarafı ise iki kesimliliğin, iki tarafın siyasal eşitliği manasına geldiği için reddetmiştir. Bu yüzden Kıbrıs'ta federal içerikli bir yapı kurulamamıştır.

Her şeyden önce Kıbrıs'ta federal bir yapının kurulabilmesi için her iki toplumda yoğun bir '*sosyal ilişkiler örgüsünün*'⁵⁵ kurulmasına bağlıdır. Bunun yanı

⁵² "1990 Yılında Sunulan 27 Sayfalık Türk Önerileri", *KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi*, Dosya: Türk Önerileri, Tarih: 1990.

⁵³ İsmail, 1998: 289.

⁵⁴ Kohen, 1998: 1.

⁵⁵ Dâver, 1972: 171.

sıra işbirliği, heves ve hoşgörünün de bulunması gereklidir. Eğer Kıbrıs'ta çatışan zıt çıkarlar bir arada tutulamaz veya bağdaştırılamazsa, federal devlet sisteminin çökmesi veya parçalanması mukadderdir. Hatta hiç arzu edilmediği hâlde iç savaş dahi çıkabilmektedir. O hâlde Kıbrıs'ta kurulmak istenen federal devletin başlıca görevi, her iki toplumdaki adaletsizliği ve eşitsizliği törpülemek, bunları asgariye indirerek, taraflar arasında bir anlaşma ve denge yaratması gerekecektir.

Bu itibarla Kıbrıs'ta kurulacak federal devletin yaşayabilmesi için aşağıda ifade edilen esasların yapısal özellikleri dikkate alınmalıdır. Bunlar sırasıyla:

1. Kurulacak yeni federal devlete uygun fikirde ve yaşayışta vatandaş yetiştirmek,
2. Yeni devlet vatandaşlarının müreffeh bir yaşam standardına sahip olmasını sağlamak,
3. Federal devletin toplumsal ahlâk değerlerini korumak,
4. Federal devletin varlığının temelini ve hedefini, ortak kültür esaslarına dayandırmak,
5. Kıbrıslı Türklerin ve Rumların kültür mirasını ve tarihî değerlerini⁵⁶ koruyarak, Federal Devletin çağdaş kültürünü yaratmak,
6. Kıbrıs'ta federal devletin kuruluş ideolojisini anlayacak, anlatacak ve kuşaktan kuşağa aktaracak kişi ve kurumların oluşturulmasını sağlamak,
7. Kaynağını bu kültürden alan Federal Kıbrıs Devleti, Türkiye ve Yunanistan'dan intikal eden millî kültürünü korumak başlıca görevleri arasında olmalıdır.

Dolayısıyla Kıbrıs'ta kurulmak istenen federal devletin yaşaması için *pragmatik yaklaşımların* yanı sıra yukarıda ifade edilen *rasyonel esaslara* da dikkat edilmesi gerekecektir.

⁵⁶ Bir devletin kültür mirasını ve tarihî değerlerini koruması ile ilgili olarak bkz... Karakoyunlu, 1997: 255-256.

KAYNAKÇA

- “1990 Yılında Sunulan 27 Sayfalık Türk Önerileri”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Türk Önerileri, Tarih: 1990.
- Akyol, Taha, *Medine'den Lozan'a*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1996.
- Anzilotti, D., *Devletler Hukuku*, S. Erman (çev.), İstanbul 1946.
- Armaoğlu, Fahir, *Kıbrıs Meselesi (1954-1959)*, Ankara 1963.
- Baykal, Ferit Hakan, “Federal ve Konfederal Devlet Farkı 1”, *Zaman*, 8 Eylül 1998, No. 96584, ss. 7.
- Çelik, Edip F., *Milletlerarası Hukuk*, Cilt. 1, (Gözden Geçirilmiş Bası), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 205, İstanbul 1965.
- Dâver, Bülent, *Siyaset Bilimine Giriş*, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.
- Eroğlu, Hamza, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı*, Emel Matbaacılık, Ankara 1975.
- Fur, Le ve Ş. Devrin, *Devletler Umumî Hukuku*, Ankara 1942.
- Göçer, Erdoğan, *Hukuk Başlangıcı Dersleri*, Şenyuva Matbaacılık, Ankara 1971.
- “Hukuksal Boyutuyla Kıbrıs Sorunu”, Gülendam Özer, Deniz Cankat ve Bülent Göksean (haz.), *Kıbrıs Mektubu*, Cilt. 16, No. 1, (Ocak – Şubat 2003), ss. 28-45.
- İsmail, Sabahattin, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1998.
- Karakoyunlu, Yılmaz, *Liberalizmin Türkiye Promönadı*, Ankara 1997.
- Kıbrıs Anlaşmazlığı Kronolojisi 1878-1978*, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yayınları, Lefkoşa 1978.
- Kıbrıs Sorunu*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sevinç Matbaaları, Ankara 1975.
- Kohen, Sami, “Çözüm Çok Uzakta”, *Milliyet*, 23 Ocak 1998, No. 69887, ss. 1.
- Meray, Seha L., *Devletler Hukukuna Giriş*, Cilt. 1, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları Ankara 1960.
- Olgun, Aydın, *Kıbrıs'ın Anatomisi*, Ankara 1975.
- Özgür, Özker, *Kıbrıs'ta Demokrasi Bunalımları*, Cem Kitapevi, İstanbul 1992.
- Prélot, L., *Institutions Politiques*, Paris 1961.
- Sanca, Murat. Erdoğan Teziç ve Özer Eskiyyurt, *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975.
- Tamçelik, Soyalp, “Kıbrıs'ta Federal Çözümü Destekleyenlerle, Karşı Çıkanların Görüşleri ve Bunların Mukayesesi”, *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt. 1, No. 2, (Güz 2008), ss. 137-159.
- Young, George, *Federalism and Freedom*, London 1941.

